

ZPRAVODAJ 1997/4

Poslední dočasná výstava v Klausové synagoze

V září až listopadu tohoto roku proběhla na galerii Klausové synagogy výstava kreseb a akvarelů významného současného amerického grafika a ilustrátora Marka Podwala nazvaná Židovské sny. M. Podwal ve svých kresbách čerpá především z židovské tradice. Je autorem řady vlastních knih, např. Hebrejská abeceda, 1978, Židovský bestiář, 1985, Golem, obr. stvořený z hlíny, 1995. Ilustroval rovněž množství knih jiných autorů, z nichž lze uvést např. Nové písně Paula Simona, 1975, Hlasy moudrosti od F. Klagsbrunové, Dybuka od F. Proseové, 1996 nebo Andělův omyl – příběhy z Chelmu od F. Proseové, 1997. M. Podwal vystavoval v různých zemích světa – v USA (New York, Washington), Izraeli (Jeruzalém, Haifa), Švédsku (Stockholm). V Praze se veřejnosti představil poprvé. Premiéru měly i mnohé z 61 kreseb vystavených v Klausové synagoze. M. Podwal se v nich inspiroval svou návštěvou Prahy v roce 1996 a vytvořil je právě pro výstavu v Židovském muzeu. Vernisáže výstavy se kromě pana M. Podwala zúčastnil i spisovatel Elie Wiesel, který pronesl úvodní slovo. Jako jeden z prvních návštěvníků si výstavu prohlédl také bývalý izraelský premiér Šimon Peres, který pobýval v Praze jako host mezinárodního sympozia Fórum 2000. Kurátorem výstavy byl dr. Arno Pařík. Výstava se uskutečnila za laskavého finančního přispění firmy Tabák a.s./Philip Morris. Za svého krátkého pobytu v Praze se M. Podwal stačil též zúčastnit diskusního večera, který při příležitosti jeho vernisáže uspořádalo Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea.

Dílem Marka Podwala se uzavřela řada úspěšných dočasných výstav na galerii Klausové synagogy po jejím znovuotevření roku 1996. Po výstavě Marka Podwala se prostory galerie synagogy dočasně uzavřely. V březnu roku 1998 bude v těchto místech a v bývalé Obřadní síni Pohřebního bratrstva zpřístupněna druhá část stálé expozice Židovské tradice a zvyky. Ta bude zaměřena na židovskou rodinu a zahrne životní cyklus od narození po smrt. Po otevření expozice budou moci návštěvníci znovu shlédnout známý cyklus obrazů z konce 18. století, zobrazujících činnost Pohřebního bratrstva.

Stěhování knihovny ukončeno

V říjnu 1997 byla uzavřena důležitá fáze činnosti knihovny, jejímž hlavním cílem bylo přemístit velkou část knihovního fondu do nových depozitářů, které knihám zajišťují odpovídající podmínky. V průběhu šesti měsíců bylo přestěhováno celkem 62 000 knih. Závěrečné stěhování se týkalo souboru 16 000 svazků označovaného jako „historická knihovna“ muzea. Uvedené knihy pocházejí z bývalé knihovny pražské židovské obce. Historicky a vědecky velmi cenný fond zahrnuje převážně judaistická a hebraistická díla. Podobně jako tomu bylo u jiných židovských hmotných památek ani „historická knihovna“ se nevyhnula určitým ztrátám způsobeným druhou světovou válkou. Základem knihovny se staly dary, případně pozůstalosti řady významných židovských osobností jako byly např. pražský židovský knihtiskař a nakladatel Moše Jisrael Landau (1788–1852), pražský vrchní rabín Šelomo Jehuda Rapoport (1790–1867), tajemník pražského Pohřebního bratrstva Koppelman Lieben (1811–1892) nebo

osvícenský vědec Baruch Jeiteles (1762–1813).

Původní knihovna pražské židovské obce se pro veřejnost otevřela v roce 1874 a po několikerém stěhování byla nakonec umístěna v budově pražské židovské obce. Zde byla ponechána až do druhé světové války a poté se stala součástí Ústředního židovského muzea. V roce 1950 přešla s ostatním knihovním fondem muzea do Státního židovského muzea a v říjnu 1994 v souvislosti s navrácením sbírkových předmětů Federaci židovských obcí v ČR do nově vytvořeného Židovského muzea v Praze.

Nový ředitel Vzdělávacího a kulturního centra

1. listopadu 1997 nastoupil do funkce ředitele Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze dr. Miloš Pojar. Dr. M. Pojar vystudoval orientalistiku a řečtinu na Univerzitě Karlově a poté absolvoval studium angličtiny na Kolumbijské univerzitě v USA. V době, kdy se nemohl z politických důvodů uplatnit ve svém oboru, byl zaměstnán v nakladatelství Československé akademie věd. Po své rehabilitaci v roce 1990 pracoval na ministerstvu zahraničních věcí a od dubna téhož roku do srpna 1994 působil jako velvyslanec v Izraeli. Po návratu z Izraele řídil asijský odbor na ministerstvu zahraničních věcí ČR.

Setkání zprostředkované Internetem

Anna Gedrich, manažer počítačové laboratoře ORT připravila v říjnu 1997 neobvyklou akci – diskusi na internetu. Jednalo se o první akci tohoto druhu na půdě Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea. Hlavní osobou, na kterou směřovaly dotazy účastníků internetového setkání, byl Avraham Burg, vedoucí představitel Židovské agentury a Světové sionistické organizace v Izraeli. A. Burg, který byl na internet napojen v Jeruzalémě, přijímal písemné dotazy posluchačů shromážděných ve Vzdělávacím a kulturním centru v Praze. Dotazy a odpovědi se z obrazovky počítače promítaly na stěnu tak, aby účastníci mohli sledovat diskusi a bezprostředně na ni reagovat. Při tomto setkání „na dálku“ se probírala různá témata. Zajímavá výměna názorů se rozvinula například kolem současné úlohy Světové sionistické organizace v otázce odškodnění obětí holocaustu v České republice Německem.

Co je nového ve Španělské synagoze

V září 1997 byl ve Španělské synagoze ukončen archeologický výzkum. Pracovníci archeologického ústavu České akademie věd vytýčili několik sond a odhalili zbytky rozbořených zdí. Podle předběžných odhadů odkryté zdivo pochází ze středověku. V současné době se archeologický výzkum vyhodnocuje a konečné závěry budou známy počátkem roku 1998. Již dnes však lze říci, že k nečekaným archeologickým nálezům nedošlo. Po archeologickém průzkumu bylo ve spolupráci s Pražským ústavem památkové péče provedeno podrobné šetření z hlediska požadavků na restaurování interiéru synagogy. Podle závěrů tohoto šetření bude nutné restaurovat vitráže,

dřevěné komponenty interiéru (obložení stěn, zábradlí), nástěnné malby a osvětlení. Náklady na tyto restaurátorská práce (tj. bez vlastních stavebních prací a expozice) dosáhnou 10 mil. Kč. S ohledem na náročnost tohoto projektu proto Židovské muzeum velice přivítá jakoukoli finanční pomoc, kterou lze zasílat na účet č. 195 414 380 237/0100, Komerční banka a.s., Spálená 51, 110 00 Praha 1.

Záchrana vzácných rukopisů a tisků ze sbírek Židovského muzea

Židovské muzeum má ve svém knihovním fondu řadu vzácných hebrejských rukopisů z 13.– 19. století a vedle nich staré pražské tisky pocházející z 16.– 1. pol. 19. století. Ve spolupráci s externími odborníky-restaurátory Židovské muzeum v nedávné době ukončilo podrobný průzkum přibližně 600 vzácných tisků a rukopisů. Na základě provedené analýzy byl z tohoto materiálu připraven seznam rukopisů a tisků, jejichž stav vyžaduje restaurátorský zásah. V současnosti odborníci muzea vybrali nejvíce poškozené rukopisy a tisky, jejichž restaurování je nanejvýš naléhavé. Tyto práce vyžadují vysoké finanční náklady. Židovské muzeum proto uvítá jakýkoli finanční příspěvek, který by podpořil úsilí o zachování umělecky a historicky ojedinělých písemných památek příštím generacím.

Machzor pro Roš ha-šana a Jom kipur podle německého ritu

(Aškenáz, 13. – 14. stol., 138 folií, pergamen, inkoust, 300x225 mm, vazba novodobá)

Hebrejský rukopis z původní knihovny pražské židovské obce. Obsahuje modlitby pro Nový rok a Den smíření podle aškenázského ritu, často s odchylkami od tištěných vydání a zajímavými poznámkami in margine. Je psán kvadrátním hebrejským písmem aškenázského typu. Kolofon („tiráž rukopisu“) chybí a jméno písaře tedy neznáme. Na foliu 114b se zachoval záznam vokalizátora, kterým byl Chajim B“R (ben ha-rav) Jicchak (viz též folio 36a). V hebrejské písařské tradici byla tato dělba práce mezi písařem nevokalizovaného textu a vokalizátorem běžná. Současný stav: Rukopis je značně poškozen a to jak mechanicky, tak chemicky; pergamen se kroutí a inkoust odpadá. Celkový stav je nestabilní a vyžaduje komplexní restaurátorský zásah, jehož cena se odhaduje na přibližně 100.000,- Kč.

Midraš Šocher tov, Midraš Mišle, Midraš Šemuel, s poznámkami Jicchaka ben Šimšona

(Praha, Jaakov ben Geršon Bak, 1613. 2o, 86 folií., vazba kožená se slepotiskem)

Pražský tisk z majetku knihovny pražské židovské obce. Vznikl v druhé nejstarší pražské hebrejské tiskárně rodiny Bakovy, založené r. 1605 a jeho obsah tvoří midraš (výklad) k biblickým knihám Žalmů, Přísloví a knize Samuelově. Vydání je opatřeno poznámkami Jicchaka ben Šimšona, pražského rodáka a zetě Maharala (rabiho Löwa). Jicchak ben Šimšon působil mj. jako rabín ve Vídni a v Mikulově.

Byl vážený talmudista a filantrop. Vydával díla starších učenců, mj. i kázání svého tchána (Deruš al ha-tora, Poznaň 1592) a je považován za autora prvního jidiš překladu Pentateuchu (Basilej 1583), či alespoň komentáře k němu (Praha 1610). V roce 1592 doprovázel svého tchána rabiho Löwa na audienci u císaře Rudolfa II, o níž také podal zprávu. Jicchak ben Šimšon zemřel roku 1624 a je pohřben na Starém židovském hřbitově v Praze. Současný stav: Kniha je poškozena především chemicky – trpí staršími plísněmi a kyselostí papíru. Nezbytný komplexní restaurátorský zásah si vyžádá přibližně 100 000,- Kč.

Návštěvy v Židovském muzeu

V srpnu 1997 si prohlédl historické památky Židovského muzea se zájmem švýcarský ministr zahraničí Flavio Cotti, který byl v České republice na oficiální návštěvě.

V říjnu 1997 zavítal do Židovského muzea významný host z Velké Británie – vrchní rabín dr. Jonathan Sacks.

V listopadu 1997 navštívil Židovské muzeum izraelský ministr dopravy Jicchak Levy.

Učební příručka pro výuku dějin Židů

Židovské muzeum v Praze vydalo v roce 1997 s finanční podporou programu PHARE Evropské unie učební příručku Židé – dějiny a kultura. Kniha rozšiřuje řadu publikací věnovaných tématu dějin a kultury židovského národa, které začaly u nás vycházet až po politických a společenských změnách v roce 1989. Kniha je určena jako pomůcka při výuce dějepisu, občanské výchovy a literatury na školách. Její potřebnost zdůvodnil dr. L. Pavlát, ředitel Židovského muzea, který v předmluvě uvedl: „Židovské téma se sice po dlouhých desetiletích vrátilo do učebních osnov, ale ani v nově vydaných učebnicích se zatím nenašlo dost prostoru, aby bylo vyloženo v odpovídajících souvislostech.“ Vedle dr. Pavláta (kapitola Antisemitismus – nejsetrvalejší zášť v dějinách lidstva) se na učebnici podíleli tito významní čeští odborníci z oblasti judaismu a historie: Prof. Vladimír Sadek (kapitola Židovské dějiny a myšlení od biblických dob do současnosti), dr. Jiřina Šedinová (kapitola Židé v Čechách a na Moravě), Miroslav Kárný a dr. Anita Franková (kapitola Persekuce a vyhlazení Židů za 2. světové války), dr. Alexandr Putík, dr. Leo Pavlát a Jiří Fiedler (kapitola Židovské tradice a zvyky). Témata jsou zpracována tak, aby i čtenář zcela neobeznámený s židovskou tematikou mohl získat základní vědomosi o židovské kultuře a jejích historických a duchovních souvislostech.

Z produkce Židovského muzea

U příležitosti výstavy Marka Podwala vydalo Židovské muzeum v Praze za finančního přispění firmy Tabák a.s. / Philip Morris plakát a šest pohlednic s kresbami tohoto amerického malíře a velmi zdařilý katalog.

Židovské muzeum vydalo také plakát se zobrazením vzácných stříbrných předmětů ze sbírky Židovského muzea.

V případě zájmu se můžete obrátit na paní Kateřinu Zavadovou, fax: 00420 2 2310681